

2 Karaktärisering av begravningsplatsen

Rullbo begravningsplats från söder. Foto: Daniel Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2003-10-09.

2.1 Begravningsplatsens närmiljö

Byn Rullbo är belägen 1,5 mil väster om Los samhälle mitt i den milsvida skogsbygden där landsvägen mellan Fågelsjö och Los korsar Voxnan. Enligt den muntliga traditionen fick byn sitt namn av en man från Ängersjö som hade en rund fot och kallades för Rullfot-Halvar och han lär tidvis ha vistats i trakten. Det var dock först 1761 som Rullbo blev godkänt som nybygge och därefter växte byn fram. I slutet av 1800-talet etablerade sig Voxna bruk i byn och sysselsatte som mest närmare 150 personer, främst med skogsavverkningar. När byn var som störst kring sekelskiftet 1900 hade den flera affärer, skola, kraftverk samt ett par hundra invånare. Som i de flesta av skogsbyarna på Orsa finnmark har avbefolkningen gått snabbt under 1900-talet och i Rullbo bor i dag endast 17 personer.

Begravningsplatsen är belägen strax öster om Rullbo samhälle, på norra sidan om vägen till Los, som vid platsen går i skarp kurva. Från landsvägen leder en modern betongtrappa med räcke fram till den delvis branta gångstig som går upp till begravningsplatsen, vilken ligger överst på en kulle i kuperad skogsterräng. Skogen består av högväxta tallar med enstaka inslag av gran och lövträd och marken är täckt med mosa, ljung samt blåbärs- och lingonris.

Rullbo begravningsplats, Los sn med Orsa finnmark, Gävleborgs län

2.2 Begravningsplatsen

Sommaren 1865 avled en person på Rullbo bys fäbodvall, Risåsen, som är belägen cirka en mil från byn och förberedelser gjordes för att föra den döde till begravningsplatsen vid Los kyrka. På grund av att det inte fanns några hästar som kunde föra den döde med släpbår till Los och hettan var stark beslöt man att gräva en tillfällig grav i en skogsbacke strax utanför Rullbo för att kunna föra kistan vidare på vinterföre till Los. Detta blev dock inte av, utan bybor i Rullbo begärde istället att den tillfälliga gravplatsen skulle utses till permanent begravningsplats och så blev även fallet 1866. Begravningsplatsen kom sedan att användas till drygt 60 gravsättningar fram till 1946 då den senaste skedde.

Rullbo begravningsplats från sydost. Foto: Daniel Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2003-10-09.

Begravningsplatsen som är rektangulär med måtten 23x16 meter omgärdas av ett svarttjätat trästaket av relativt modernt utförande. Entrén är markerad med två höga vitmålade runda träpelare och däremellan en vitmålad dubbelgrind av trä, som ligger rakt framför den branta sig som leder fram till platsen. Marken har aldrig jämnats till eller fyllts ut och följer därför terrängens naturliga variation även innanför staketet. Den högre vegetationen innanför staketet består enbart av två björkar samt en tall. Ett antal stubbar finns dock kvar från träd som försvunnit. I övrigt finns enbart några lägre buskar som inte är planterade på begravningsplatsen. Marken består huvudsakligen av hårt packad jord med grästuvor, bärris och ljung samt natursten.

På begravningsplatsen finns idag minst 44 gravkullar samt 20 gravvårdar – 14 träkors och sex gravstenar. Av träkorsen förekommer dels högre omålade kors som alla har en liten träklots överst till skydd för ändträt och dels lägre huvudsakligen vitmålade kors. De högre omålade

Rullbo begravningsplats, Los sn med Orsa finnmark, Gävleborgs län

träkorsen är alla av samma utförande vilket skulle kunna tyda på att de satts upp vid samma tid, under årtiondena kring sekelskiftet 1900, att döma av de som är försedda med årtal. Den äldsta gravvården på begravningsplatsen, ett träkors av den höga modellen, återfinns direkt till höger innanför grinden. På korset står att den först begravde på Rullbo begravningsplats ligger här, vilket skulle kunna tyda på att korset tillkommit senare. Begravningsplatsens sex gravstenar är samtliga stående av mindre format resta mellan 1905-1934. En av gravstenarna är dock större än de övriga och under den är tre personer begravda (en av dem var för övrigt den senast begravda på begravningsplatsen år 1946). På ytterligare två av gravstenarna står två namn medan övriga gravstenar och gravvårdar bara har ett namn skrivet på vården. Samtliga gravstenar har enkla motiv och på endast en sten förekommer en titel, nämligen ”hemmansägare”. Flera av stenarna utmärker barngravar. Gravkullarna är huvudsakligen placerade i nordsydlig riktning i oregelbundna rader med eller utan gravvårdar. Kring de äldsta gravvårdarna på begravningsplatsens sydöstra del är flera av gravkullarna försedda med en stenkant av natursten runt om.

Äldre träkors på den västra delen av Rullbo begravningsplats. Foto: Daniel Olsson, Länsmuseet Gävleborg, 2003-10-09.

Blomsterplanteringar saknas helt på denna begravningsplats utan utsmyckningarna består endast av tillfälliga dekorationer. Vid staketet på begravningsplatsens sydvästra del står en modern parkbänk där besökare kan vila en stund på denna rofyllda plats mitt i den orörda storskogen.

2.3 Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

Begravningsplatsen i Rullbo är en helt friliggande begravningsplats som tillkommit på byns eget initiativ. Karaktären av skogsmark både kring och inom begravningsplatsen är stark och betydelsefull att bevara. Till upplevelsen av platsen bidrar även den branta stig som leder upp till begravningsplatsen, som ligger karaktäristiskt på en höjd. Begravningsplatsen har en välbevarad ålderdomlig karaktär med oregelbundet placerade gravkullar och äldre gravkors i trä samt mindre gravstenar som väl smälter in i miljön. Enkelhet och värdighet på naturens villkor präglar hela miljön. Trots att inga gravsättningar har skett på platsen på över 55 år är begravningsplatsen fortfarande i bruk och har stor betydelse för Rullbo. Begravningsplatsen måste betraktas som en av de bäst bevarade äldre begravningsplatserna inom Los-Hamra socken.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av begravningsplatsen:

- Den omgivande skogsmarken och den branta stigen är mycket viktig för upplevelsen av platsen.

Rullbo begravningsplats, Los sn med Orsa finnmark, Gävleborgs län

- Begravningsplatsens enkelhet vad gäller omgärdning och utsmyckning.
- Vegetationen på begravningsplatsen har bara styrts av naturen själv.
- Befintliga gravkullar, träkors och gravstenar är en viktig del av platsens karaktär.

2.4 Källor, litteratur och övriga uppgifter

Almeflo, Marianne. *Skogskyrkogårdarna i Hamra*. Internetmaterial på Färila kyrkliga samfällighets hemsida (Även publicerat i pappersupplagan av Tornugglan av Mellanljusningens sommarnummer 2000).

”Avskrift från äldre anteckningar skrivna av Ellen Gärde den 4 nov, 1928.”

Frank, Markus. Präst i Färila kyrkliga samfällighet. (Muntliga uppgifter).

”Förteckning över gravarna å kyrkogården i Rullbo, upprättad 1975 av Lennart och Böre Skaaret, enl. erhållna uppgifter”.

Gagge, Carl Magnus. *Vårdåtgärder vid Ödekyrkogårdar i Los hamra pastorat*, Läns museet Gävleborg 1986. (Besiktningssprotokoll och foton).

Halfarson, Margareta. Bosatt i Rullbo och verksam vid Fågelsjö gammelgård. (muntliga uppgifter, oktober 2003).

Lantmäteriverkets forskningsarkiv i Gävle, ritningar och tillhörande beskrivningar.

Los kyrkoarkiv, Kyrkostämmoprotokoll och visitationsprotokoll.

Läns museet Gävleborg, ärendearkiv.

Länsstyrelsen Gävleborg, Kulturmiljö, ärendearkiv.

Sjögren, Karin. Vaktmästare inom Hamradelen av Los-Hamra socken. (Muntliga uppgifter 2003-10-10).

Inventeringsdatum 2003-09-25.

Inventerare: Daniel Olsson.

Ansvar kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Anna Lindgren och Daniel Olsson.

Rapportsammanställning: Daniel Olsson.